

ლია ჭილაშვილი

გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი, თბილისი, საქართველო

ქორწინების ფორმები - ზოგადი მიმოხილვა

რეზიუმე

სტატია ეძღვნება ქორწინების ფორმების ზოგად მიმოხილვას.

ქორწინება ოჯახის შექმნის საფუძველია, რომელიც ასახვას პოულობს ქალსა და მამაკაცს შორის არსებულ ურთიერთობებში. მისი შექმნის მიზანი კი კაცობრიობის მოდგმის გაგრძელებაა.

ინტერესმოკლებული არ იქნება თუ ზოგადად მიმოვიხილავთ ქორწინების ფორმების არსებობას, რომელსაც მრავალსაუკუნოვანი ისტორია აქვს და მას არც დღევანდელიაში დაუკარგავს აქტუალობა.

სტატიაში ზოგადად არის განხილული სხვადასხვა ქვეყნის მაგალითებზე ქორწინების ფორმების უპირატესობები თავისი დადებითი და უარყოფითი მხარეებით, რომელიც თვალნათლივ კავშირშია რელიგიურ, საზოგადოებრივ და ზნეობრივ ნორმებთან.

შესავალი

ოჯახის განვითარების ადრეულ საფეხურზე ადამიანთა შრომითი და ყოფითი ერთობის პირველ ფორმას, მატრიარქატი წარმოადგენდა. ეს იყო ქალის უპირატესობის ეპოქა და მას წამყვანი ადგილი ეკავა. წყვილადი ოჯახის ჩამოყალიბებამდე მამის ვინაობა ხშირად უცნობი იყო და ერთადერთ უტყუარ მშობლად დედა ითვლებოდა.

საწარმოო ძალების განვითარებამ შეცვალა ქალის უფლებრივი მდგომარეობა ოჯახში. მესაქონლეობისა და მიწათმოქმედების შედარებით განვითარებულ ფორმებზე გადასვლამ წამყვანი როლი მამაკაცს მიაკუთვნა, შესაბამისად კაცი გახდა საგვარეულო თემის მეთაურიც და მოისპო დედის ხაზით შვილების მემკვიდრეობის წესი.

მატრიარქალური ოჯახი იყო გარდამავალი ფორმა წყვილადი ოჯახიდან მონოგამიური ოჯახისაკენ. მონოგამიის დროს მამაკაცს ქალთან შედარებით დაწინაურებული ადგილი ეკავა. კაცს ქალი თავის გვარში მიჰყავდა, შვილებიც მამის გვარში იზრდებოდნენ და მათი გვარი ეძლეოდათ.

მონათმფლობელურ საზოგადოებაში უკვე დაწერილი კანონმდებლობით მტკიცდებოდა ქმრის გაბატონებული მდგომარეობა ოჯახში, რაც მთლიანად კერძო საკუთრების არსებობაზე იყო დამოკიდებული.

ფეოდალიზმისა და კაპიტალიზმის დროს მონოგამიური ოჯახი შემდგომ განვითარებას

განიცდიდა, მაგრამ იგი კვალავ რჩებოდა ქმრის საბატონო ასპარეზად.

ამავე პერიოდს უკავშირდებოდა საქართველოში პატრიარქალური საოჯახო თემის, როგორც ოჯახის განვითარების ერთ-ერთი საფეხურის არსებობა, რომელიც ისტორიულადაა დადასტურებული.

ქორწინებას რომელი იურისტები განმარტავდნენ, როგორც ქალისა და მამაკაცის, თანასწორ კავშირს, სინამდვილეში კი რომში ქალი და მამაკაცი თანასწორი არასდროს ყოფილა.

რომის სამართალი იცნობდა ორი სახის ქორწინებას: 1. კანონიერი რომაული ქორწინება, როცა ორივე მხარე რომელია. 2. რომელ მოქალაქეთა ქორწინება პერეგინებზე, რომელთა უფლებები განისაზღვრებოდა რომის სამოქალაქო სამართლით.

VI საუკუნემდე, რომის სამართალი იცნობდა ისეთი ქორწინების ფორმას, რომლის მიხედვითაც ქალი ქმრის ძალაუფლებას ექვემდებარებოდა და ასევე ქორწინებას, რომლის ძალითაც ქალი არ შედიოდა ქმრის ძალაუფლებაში და ექვემდებარებოდა მამის ხელისუფლებას.

საინტერესოა მონოგამიური ქორწინების ფორმების არსებობა შორეული ქვეყნების ისტორიაშიც, მაგალითად-ირლანდიელ გლეხებს, ტრობრიანდულ კუნძულებსა და ისრაელის კიბუცებში ჰქონდათ ქორწინების ერთი ძირითადი ფორმა. საუბარია მონოგამიის არსებობაზე-ქორწინება ერთ მამაკაცსა და ქალს შორის.

აქვე ვხვდებით ცნობებს ქორწინების სხვადასხვა ფორმების არსებობის შესახებაც. მაგალითად -ოლიგამია ეწოდება ერთ და რამდენიმე სხვა ინდივიდს შორის ქორწინებას. ქორწინებას ერთ მამაკაცსა და რამდენიმე ქალს შორის პოლიგინიად მოიხსენებენ, ხოლო ერთ ქალსა და რამდენიმე მამაკაცს შორის ქორწინება პოლიანდრიაა. კიდევ ერთ ფორმას ვხვდებით ეს არის ჯგუფური ქორწინება-რამდენიმე მამაკაცი და რამდენიმე ქალის ერთობლივი თანაცხოვრება [6].

ისმის კითხვა- მაინც რა ფაქტორები განაპირობებდა ქორწინების რომელიმე ფორმის უპირატესობას?

ზოგიერთი მეცნიერი განსაზღვრულ საზოგადოებაში აღნიშნავდა ეკონომიკურ ფაქტორს. მაგალითად, ჩრდილოეთ-აღმოსავლეთ ციმბირის მეორე ჩუქჩებს შორის გავრცელებული იყო პოლიგინია, იმ აუცილებლობიდან გამომდინარე, რომ ირმების ყოველი ჯოგის მწყემს მამაკაცს უნდა ჰყოლოდა რამდენიმე ცოლი.

თანამედროვე საოჯახო სამართლის მიხედვით ქორწინება არის მამაკაცსა და ქალს შორის თავისუფალი, ნებაყოფლობითი და თანასწორუფლებიანი კავშირი ოჯახის შექმნის მიზნით, რომელიც დამყარებულია ურთიერთსიყვარულსა და პატივისცემის გრძნობებზე და რეგისტრირებულია სამოქალაქო რეესტრის სააგენტოს ტერიტორიულ სამსახურში [4].

არ იქნება ინტერსმოკლებული თუ ზოგადად მიმოვიხილავთ მსოფლიოს სხვადასხვა

ქვეყანაში რა ფორმის ქორწინებებია უპირატესი. მათგან გამოვყოფთ სამ ძირითად ჯგუფს;

1. სახელმწიფო ორგანოებში რეგისტრირებული ქორწინება, რომელიც წარმოშობს სამართლებრივ შედეგებს.
2. ალტერნატიული საფუძვლით დადებული ქორწინება. ამ ფორმას მიეკუთვნება ქვეყნები, სადაც გათანაბრებულია, როგორც სახელმწიფო ორგანოებში, ისე საეკლესიო წესით რეგისტრირებული ქორწინება.
3. ქორწინების მხოლოდ საეკლესიო ფორმა [1, 32].

XXI საუკუნეში ფართო გამოყენება ჰპოვა საქორწინო ხელშეკრულების ფორმამ. განვითარებულ ქვეყნებში ეკონომიკურმა წინსვლამ საფუძველი ჩაუყარა მის პრაქტიკაში დანერგვას და ქონების დაზღვევის მიზნით მეუღლეები აფორმებენ არსებულ ხელშეკრულებას.

სამოქალაქო კოდექსის 1172-ე მუხლში ფორმულირებულია, რომ „მეუღლეებს შეუძლიათ დადონ საქორწინო ხელშეკრულება, რომლითაც განისაზღვრება მათი ქონებრივი უფლებები და მოვალეობები, როგორც ქორწინების განმავლობაში, ისე განქორწინებისას. ეს გახლავთ საქორწინო კონტრაქტის ინსტიტუტის რიგით პირველი სამართლიანი ნორმა [1, 17].

საქორწინო კონტრაქტი წარმოადგენს სამოქალაქო გარიგების საოჯახო სამართლებრივი ხელშეკრულების სახეს. კონტრაქტი არის დასაქორწინებელ პირთა შორის ვადით ან უვადოთ დადებული გარიგება, იგი შეიძლება გაფორმდეს, როგორც ქორწინების რეგისტრაციამდე, ასევე მისი რეგისტრაციის შემდეგ ნებისმიერ დროს, რომელიც ძალაში შედის ქორწინების რეგისტრაციიდან. საქორწინო კონტრაქტი იდება წერილობით და დასტურდება სანოტარო წესით [1, 20].

საყურადღებოა, რომ საქორწინო ხელშეკრულებით, მხოლოდ ქონებრივი უფლება-მოვალეობების განსაზღვრა შეიძლება. ხელშეკრულებით არ შეიძლება შეიცვალოს მეუღლეთა პირადი უფლებები და მოვალეობები. ხელშეკრულებით, მეუღლეებმა შეიძლება განსაზღვრონ, როგორც უკვე არსებული, ისე მომავალში შეძენილი ქონების ბედი.

ასევე შესაძლებელია საქორწინო ხელშეკრულების შეცვლა თუ მეუღლეები ამაზე შეთანხმდებიან, გარდა ამისა, დაინტერესებულ მხარეს შეუძლია განცხადების საფუძველზე მიმართოს სასამართლოს და მოსამართლის მიერ მიღებული გადაწყვეტილების საფუძველზე მოხდება საქორწინო ხელშეკრულებაში ცვლილებების შეტანა, რომლითაც უკიდურესად არახელსაყრელ მდგომარეობაში იმყოფება ერთ-ერთი მეუღლე.

საქორწინო ხელშეკრულება მეტად პრაქტიკული ინსტიტუტია, კარგად აპრობირებული და დანერგილია ევროპულ სახელმწიფოებში.

მსგავსი ხელშეკრულებით შეიძლება მხარეებმა, მათი ქონებრივი უფლებები და მოვალეობები გაითვალისწინონ, როგორც ქორწინების განმავლობაში, ასევე განქორწინებისას. მეტად რომ დავაკონკრეტოთ საქორწინო ხელშეკრულებით შეიძლება წინასწარ განვსაზღვროთ, თუ ვის რა ქონება ერგება განქორწინებისას, ან თუნდაც ქორწინების განმავლობაში, ქონების რა ნაწილი იქნება რომელიმე მეუღლის

განკარგულებაში და ა.შ.

ამასთანავე, მსგავსი ხელშეკრულებით შესაძლოა, მეუღლეებმა ამა თუ იმ სახის ინდივიდუალურ ქონებას თანასაკუთრების სამართლებრივი რეჟიმი მიაკუთვნონ ან პირიქით. შეიძლება ითქვას, რომ უცხოური პრაქტიკისაგან განსხვავებით, ეს ინსტიტუტი საქართველოში ამ ეტაპისათვის არ არის ფართოდ გამოყენებული. თუმცა მისი პრაქტიკაში ფართოდ დანერგვა მრავალ უსიამოვნებას აარიდებდა მეუღლეებს, რომელსაც ისინი საჯაროდ განიცდიან განქორწინების სტადიაზე სასამართლოს წინაშე.

დსთ-ს ბევრ ქვეყანაში გვხვდება საოჯახო სამართლის კოდექსი, რომელიც თავის მხრივ იცნობს საქორწინო კონტრაქტის ინსტიტუტს. აღნიშნულ ქვეყნებში პრობლემა დგას საოჯახო სამართლის საქმეებზე, სამოქალაქო-სამართლებრივი ნორმების გამოყენების მართებულობასთან დაკავშირებით. ამ ქვეყნების სამოქალაქო და საოჯახო სამართლის ანალიზის შედეგად ირკვევა, რომ საქორწინო ხელშეკრულება ორმაგი ხასიათის გარიგებაა: ერთის მხრივ სამოქალაქო-სამართლებრივი, ხოლო, მეორეს მხრივ საოჯახო-სამართლებრივი.

ამგვარად, თუ სამოქალაქო სამართლის ნორმები არეგულირებენ საქორწინო ხელშეკრულებას, საოჯახო სამართლის ნორმები განსაზღვრვენ მის სპეციფიკურ თავისებურებებს [3, 34].

საინტერესო მოსაზრებებია ტრანსაციონალურ ქორწინების ფორმაზეც. ბოლო დროს საქართველოს სხვადასხვა ქალაქში ხშირად ვხვდებით წყვილებს, რომელთაგანაც ერთ-ერთი პარტნიორი არაქართველია.

შერეულ ქორწინებას უწოდებენ ოჯახის შექმნის ისეთ შემთხვევას, როდესაც პარტნიორები სხვადასხვა ქვეყნის, ეროვნებისა და კულტურის წარმომადგენლები არიან.

თანამედროვე საზოგადოებაში ძნელად მოიძებნება ისეთი სახელმწიფოები, რომლებიც მხოლოდ ერთი რასის, ეთნოსის თუ რელიგიის მოსახლეობით იყოს დასახლებული. როგორც პროფესორი გ.ხუბუა აღნიშნავს: „სახელმწიფოთა აბსოლუტური უმრავლესობა ფუნქციონირებს მულტიკულტურულ, მულტიეთნიკურ საზოგადოებაში, რომელთათვისაც დამახასიათებელია ენობრივი, რასობრივი, რელიგიური განსხვავებები. ეს კი იმის მანიშნებელია, რომ ადგილი აქვს შერეულ ქორწინებას [2, 35].“

ისტორიული წარსულის მიხედვით ჯერ კიდევ სხვადასხვა ტომი ცდილობდა თავისი წარმომადგენლების ერთმანეთთან დაკავშირებას, რაც ხელს უწყობდა ტომთა შორის ალიანსების ჩამოყალიბებას სხვა ტომების წინააღმდეგ.

ადრეულ ეპოქაში შერეული ქორწინების მიზეზები ძირითადად პოლიტიკური და ეკონომიკურ ხასიათს ატარებდა. მაგალითისათვის გავიხსენოთ დავით აღმაშენებელი, რომელსაც ყივჩაღთა მეტაურის ასულის ცოლად შერთვა სამხედრო ძალების ყივჩაღთა შევსებასა და გამლიერებაში დაეხმარა. ასევე გავიხსენოთ თამარ მეფე, რომელმაც რუსეთის ერთ-ერთი სამთავროს, ვლადიმერ-სუზდალის მთავარ ანდრია ბოგოლუბსკის ვაჟზე იურიზე

იქორწინა, ჩრდილო მეზობელთან დაახლოების მიზნით.

ისტორიაში ასევე ვპოულობთ მართლმადიდებლებსა და კათოლიკებს შორის შერეული ქორწინების უამრავ მაგალითს. შერეული ქორწინებები იმდენად მრავალი იყო, რომ მათი შვილებისაგან გარკვეული ეროვნებებიც კი შეიქმნა, ამ შთამომავლობას გაზმულებს უწოდებენ.

ეკლესია ყოველთვის ცდილობდა შერეული ქორწინების დარეგულირებას და გარკვეული წესების შემუშავებას, რომლებიც წყვილებს ურთიერთობის აგებაში დაეხმარებოდა.

XI საუკუნეში, გლობალიზაციის აღზევების ეპოქაში, არ არის გასაკვირი, რომ კიდევ უფრო მეტია ტრანსაციონალური ქორწინებების შემთხვევები. ადამიანები ტოვებენ თავიანთ საცხოვრებელ არეალს და ნაციონალურ საზღვრებს მიღმა მიდიან სასწავლებლად, სამუშაოდ, ემიგრაციაში და ა.შ.

საბჭოთა პერიოდში, ჩაკეტილი იყო საზღვრები და შერეული ქორწინება იშვიათ მოვლენას წარმოადგენდა. საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ კი სწრაფი ტემპით დაიწყო ხალხმა საქართველოდან გადინება და ევროპის ქვეყნებში გადავიდნენ საცხოვრებლად, ხალხის ნაწილი სოციალურ-ეკონომიკური პირობების გაუმჯობესებას სწორედ ამ მიზნით ცდილობდა.

ტრანსნაციონალური ქორწინებების ასეთი მომრავლების გამო განსახილველია ის ურთირთდამოკიდებულებითი და ღირებულებითი კონფლიქტები, რომლებმაც შეიძლება მომავალში იჩინოს თავი წყვილებს შორის.

პარტნიორებს შორის დისკომფორტისა და დამაბულობის მნიშვნელოვანი წყარო შეიძლება გახდეს განსხვავებული გენდერული როლები, რომლებიც სხვადასხვანაირად კონსტრუირდება მათ კულტურებში სოციალიზმის პროცესში.

შერეული ქორწინების შედეგად დაბადებულ ბავშვებს სავსებით სამართლიანად უწოდებენ მესამე კულტურის ბავშვებს. ამ ტერმინიდან უკვე კარგად ჩანს ის სირთულე, რომელიც მშობლებმა უნდა გადალახონ შვილის აღზრდისას. მათ უწევთ ერთმანეთის კულტურული ღირებულებების გათვალისწინება, რომელიც არც ბავშვს და არც მათ ოჯახურ ცხოვრებას არ დააზარალებს.

სერიოზული უთანხმოების მიზეზი შეიძლება გახდეს თითოეული ქვეყნის თვითმყოფადობის თავისებურებანი და ტრადიციები. ზოგიერთი ადამიანი აღნიშნულ გარდამავალ პერიოდს ვერ გადალახავს ხოლმე, რასაც ქორწინების შეწყვეტა და სამშობლოში დაბრუნება მოჰყვება, ეს კი მიუღებელია საზოგადოების ნორმალური ფუნქციონირებისათვის.

ამდენად ქორწინება არის წინასახელმწიფოებრივი ინსტიტუტი, რომელიც აძლიერებს ოჯახს და წარმოადგენს ცივილიზებული საზოგადოების ორგანიზმს. ოჯახის წევრები არა მხოლოდ ყოფითი პრობლემითაა ერთმანეთთან კავშირში, არამედ ძლიერი და ჯანსაღი ოჯახის არსებობა ასუსტებს სოციალურ, მორალურ ყოფას და პირდაპირ კავშირშია ფინანსურ

მხარესთან.[5]

ოჯახი სოციალური მოვლენაა, რომელიც მუდმივად განიცდის ცვლილებებს, იგი დაბალი ფორმიდან უმაღლეს ფორმაში ინაცვლებს და შესაბამისად საზოგადოებაც დაბალი საფეხურიდან უმაღლესი საფეხურისაკენ იზრდება. სწორედ ამ ცვლილებებთან ერთად იცვლება ოჯახის წევრთა უფლება-მოვალეობებიც.

ყველა ქვეყანაში საქორწინო-საოჯახო ურთიერთობები მაინც ტრადიციებთან ასოცირდება და განსხვავდება კიდევაც, საუბარია ქორწინების განსხვავებულ წესებზე და პირობებზე, რომლებიც ასახვას ჰპოვებს შესაბამის კანონმდებლობაში.

ექვგარეშეა, რომ საქართველოში, როგორც ქრისტიანულ მართლმადიდებლურ ქვეყანაში ტრადიციულად მიღებულია ურთიერთსაპირისპირო სქესთა შორის (ქალსა და მამაკაცს შორის) ქორწინების ფორმა, რაც გამართლებულია ქვეყნის შიგნით არსებული რელიგიური, საზოგადოებრივი და ზნეობრივი ნორმებით.

უდავოა, რომ ტრადიციებისა და ქცევის რეგულირების გარეშე არ არსებობს არცერთი საზოგადოება. ადმიანთა შორის ურთიერთობას სამართლის ნორმები აწესრიგებენ, რომელიც პრაქტიკული მიზნებისათვის ყველაზე საუკეთესო საშუალებაა.

და ბოლოს ქორწინება გახლავთ მრავალფეროვანი მოვლენა, რომელიც სამართლის მიერ დარეგულირებული ურთიერთობის სახით გვევლინება და მიჩნეულია სამართლებრივ კატეგორიად.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. თუმანიშვილი გ.გ. 2009. *საქორწინო კონტრაქტის საერთაშორისო კერძო სამართლებრივი ასპექტები*. დისერტაცია.
2. ხუბუა გ. 2000. *ფეოდალიზმი, როგორც ნორმატიული პრინციპი*. თბილისი: მერიდიანი.
3. Максимович Л.В. 2000. *Брачный договор (контракт)*. Москва. Изд-Ось-89.
4. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი.1997.
5. <http://www.Blawg.ge>
6. <http://www.epn.ge>